

Aastaruanne 2005

Kokkuvõte

Postiaadress: rue Wiertz, 60 — B-1047 Brüssel
Büro: rue Montoyer, 63, Brüssel, Belgia
E-post: edps@edps.eu.int — veebisait: www.edps.eu.int
Tel: (32-2) 283 19 00 — Faks: (32-2) 283 19 50

Aastaaruanne 2005

Kokkuvõte¹

Sissejuhatus

Käesolev dokument on Euroopa andmekaitseinspektori teise aastaaruande kokkuvõte. Euroopa andmekaitseinspektor on sõltumatu asutus, mis on loodud selleks, et tagada Euroopa Ühenduse institutsioonide ja asutuste kohustuste täitmine seoses põhiõigusega isikuandmete kaitsele.

Kuna 2004. aasta oli tegevuse esimene aasta, mille käigus uus asutus piltlikult öeldes üles ehitati (sealhulgas leiti sobivad bürooruumid ja toimus töötajate töölevõtmise esimene etapp), siis teine aastaaruanne käsitleb asutuse tugevdamise aastat. Täiendavalt täpsustati ning üldiselt tunnustati määruses (EÜ) nr 45/2001² sätestatud Euroopa andmekaitseinspektori kolme peamist ülesannet – järelevalve, nõustamine ja koostöö. Loodi pressitalitus ja tehti jõupingutusi välissuhtluse väljaarendamiseks. Asutus kasvas veidi uute värvatud töötajate ning esimeste praktikantide ajutise toetuse arvel.

Tuleb rõhutada, et **pidevalt kasvab selliste ELi poliitikate arv, mis sõltuvad seaduslikust isikuandmete töötlemisest**. Paljude kaasaegse ühiskonna tegevuste korral esitatakse isikuandmeid või kasutatakse selliseid andmeid sisestamiseks. See kehtib loomulikult ka Euroopa institutsioonide ja asutuste kohta, kui nad täidavad oma administratiivset või poliitika kujundaja rolli, ning ka nende poliitilise tegevuskava rakendamisel. **Isikuandmete tõhusat kaitset** kui ühte Euroopa Liidu poliitikate aluseks olevat põhiväärtust tuleks käsitada nende **poliitikate edukuse eeltingimuse**na. Euroopa andmekaitseinspektor tegutseb jätkuvalt selles üldises vaimus ja eeldab vastutasuks positiivset suhtumist oma tegevusse.

Järelevalve

Euroopa andmekaitseinspektori järelevalve ülesanne on jälgida ja tagada, et ühenduse institutsioonid ja asutused järgivad isikuandmete töötlemisel kehtivaid õiguslikke tagatisi. Selles osas täiendab Euroopa andmekaitseinspektor riikide andmekaitseasutusi, kes teostavad järelevalvet isikuandmete töötlemise üle vastavates liikmesriikides. Peamised arengud 2005. aastal seoses institutsioonide ja asutuste andmekaitsega seotud tavade arendamisega olid järgmised:

Esiteks, tehti jõupingutusi, et täiendavalt arendada institutsioonide ja asutuste **andmekaitseametnike** võrku. Nende ametnike ülesandeks on tagada sõltumatul viisil määruse 45/2001 asutusesisene kohaldamine. Novembris 2005 esitati seisukoht nende rolli kohta nimetatud määruse tõhusa täitmise tagamisel. Seisukoht saadeti ELi institutsioonide haldusjuhtidele ja selles rõhutatakse asjaolu, et andmekaitseametnikud on Euroopa andmekaitseinspektori strateegilised partnerid. Üks peamistest sõnumitest on, et kõik asutused peavad määrama andmekaitseametniku, mis on oluline esimene samm nende andmekaitsega seotud kohustuste täitmise saavutamiseks. Teine peamine sõnum on, et andmekaitseametnikke tuleb paremini teavitada isikuandmete töötlemisest nende vastavates institutsioonides või asutustes ning nemad teavitavad Euroopa andmekaitseinspektorit nendest andmete töötlemisoperatsioonidest, mis sisaldavad teatavaid riske asjaomastele isikutele ning mida tuleb seetõttu eelnevalt kontrollida.

¹ Aastaaruande 2005 tervikteksti ja kõik viitedokumendid saab alla laadida meie veebilehelt – www.edps.eu.int. Sekretariaadist saab samuti tellida väljatrükke: edps@edps.eu.int.

² EÜT L 8, 12.1.2001, lk 1.

Teiseks, potentsiaalselt teatavaid riske sisaldavate töötlemisoperatsioonide **eelkontrolli** jaoks eraldati märkimisväärselt täiendavaid vahendeid. Ehkki see ülesanne oli kavandatud uute töötlemisoperatsioonidega tegelemiseks enne nende käivitamist, on eelkontrollid siiani toimunud tagantjärele, kuna paljud olemasolevad süsteemid käivitati enne Euroopa andmekaitseinspektori tegevuse algust või enne nimetatud määruse jõustumist.

2005. aastal esitati eelkontrolli juhtudel 34 arvamust, millest 30 olid erinevates institutsioonides ja asutustes toimivate süsteemide kohta. Muud juhud olid konsultatsioonid eelkontrolli vajaduse kohta, või juhud, mis ei vajanud eelkontrolli, kuid siiski oli põhjust esitada märkuseid. Euroopa andmekaitseinspektor on määranud mitmed valdkondlikud prioriteedid, millest eelkontrollidel lähtutakse, nimelt tervisekaardid, töötajate hindamine, distsiplinaarmenetlused, sotsiaalteenused ja e-järelevalve. 2005. aasta lõpus oli menetlemisel 29 märkust ja lähemas tulevikus on eeldatavasti veel mitmed tulemas. Institutsioone ja asutusi kutsutakse üles esitama oma märkused eelkontrolli kohta hiljemalt 2007. aasta kevadeks.

Kolmandaks, Euroopa andmekaitseinspektor sai eelmisel aastal 27 **kaebust**, kuigi ainult 5 neist tunnustati vastuvõetavaks ja neid uuriti täiendavalt. Tegelikult jäi valdav enamus kaebuseid väljapoole Euroopa andmekaitseinspektori pädevust. Sellistel juhtudel jagati kaebuse esitajale üldist teavet ning võimaluse korral soovitati talle sobivamat alternatiivi. Euroopa andmekaitseinspektor võttis tema pädevusse jäävate kaebuste käsitlemisel ühendust Euroopa ombudsmaniga, et uurida võimaliku koostöö ulatust lähemas tulevikus.

Neljandaks tehti märkimisväärsed jõupingutusi, et koostada taustadokument selle kohta, kuidas kaks põhiõigust, **dokumentide kättesaadavus avalikkusele** ja **andmekaitse**, on seotud ELi institutsioonide ja asutustega. Alustati tööd teise dokumendiga, milles käsitletakse **elektroonilise side** kasutamist ning dokument avaldatakse 2006. aasta keskpaigaks.

Peale selle tehti ettevalmistusi mitmete tegevuste jaoks, mis on seotud **Eurodac** süsteemi (kogu ELis varjupaigamenetlustes kasutatav sõrmejälgede süsteem) jagatud kontrolliga. Euroopa andmekaitseinspektor on kesküksuse järelevalveasutus, seejuures riikide andmekaitseasutused on vastutavad Eurodaci kasutamise järelevalve eest vastavates liikmesriikides. Euroopa andmekaitseinspektor oli üldiselt rahul kontrollimiste esimeses etapis saadud tulemustega.

Konsulterimine

Euroopa andmekaitseinspektoril on nõuandev funktsioon, nõustades ühenduse institutsioone ja asutusi kõigis isikuandmete kaitsega seotud küsimustes, eelkõige seoses õigusaktide ettepanekutega, millel on mõju andmekaitsele.

Vastav poliitika on esitatud märtsis 2005 esitletud **dokumendis nõuandva funktsiooni kohta**. Selles rõhutatakse, et nõuandva funktsiooni kohaldamisala on lai, mida kinnitas hiljem ka Euroopa Kohus. Selles poliitikadokumendis sätestatakse samuti sisuline lähenemisviis õigusaktide ettepanekute suhtes, millel on mõju andmekaitsele, ja protseduuriline roll õigusloomeprotsessi erinevates etappides. Dokument võeti hästi vastu ja Euroopa Komisjon kasutab võimalust ja palub Euroopa andmekaitseinspektoril esitada mitteametlikud märkused ettepaneku eelnõu kohta enne selle esitamist ametlikeks konsultatsioonideks. Kõik ametlikud arvamused avaldatakse ning esitatakse sageli Euroopa Parlamendi asjaomasele komiteele ja/või nõukogu pädevale töörühmale ja neid järgitakse pidevalt kogu õigusloomeprotsessis.

Euroopa andmekaitseinspektor esitas 2005. aastal kuus ametlikku **arvamust**, mis kajastavad selgelt komisjoni, parlamendi ja nõukogu poliitikakavas olevaid vastavaid valdkondi. Kõige olulisemad olid:

- isikuandmete vahetamine ELi "kolmanda samba" raames (kriminaalasjades tehtav politsei- ja õigusala koostöö);
- suureulatuslike informatsioonisüsteemide, nagu viisainfosüsteem (VIS) ja teise põlvkonna Schengeni infosüsteemi (SIS II), arendamine ja
- elektroonilise side andmete kohustuslik säilitamine juurdepääsuks õiguskaitseasutustele, mis on äärmiselt vastuoluline küsimus.

Euroopa andmekaitseinspektor annab samuti nõu **haldusmeetmete** kohta, täpsemalt öeldes, institutsioonide ja asutuste rakenduseeskirjade kohta andmekaitse valdkonnas. See annab olulise võimaluse mõjutada struktuursemal viisil andmekaitsepoliitika rakendamise korda. Anti nõu andmekaitseametnike rolli käsitlevate konkreetsete rakenduseeskirjade kohta.

Euroopa andmekaitseinspektor kastutas esmakordselt võimalust astuda menetlusse **Euroopa Kohtus läbivaatamisel olevates kohtuasjades**, milles tõstatatakse olulised andmekaitsega seotud küsimused. Kohtuasjad puudutasid Ameerika Ühendriiki reisivate lennureisijate isikuandmete edastamist ning Euroopa andmekaitseinspektor astus menetlusse, toetades parlamendi järeldusi, millega taotletakse komisjoni ja nõukogu asjaomaste otsuste tühistamist.

Koostöö

Euroopa andmekaitseinspektori koostööroll sisaldab koostöö tegemist riikide järelevalveasutuste ja -organitega ELi "kolmanda samba" raames, eesmärgiga parandada järjekindlust isikuandmete kaitse osas.

Väga oluliseks riikide järelevalveasutustega tehtava koostöö kohaks on **artikli 29 tööühm**, mis on loodud direktiiviga 95/46/EÜ, et anda nõu komisjonile ja töötada välja ühtlustatud andmekaitsepoliitika. Euroopa andmekaitseinspektor on nimetatud tööühma täisliige. Euroopa andmekaitseinspektor ja tööühm käsitlesid eraldi arvamustes teatavaid olulisi õigusaktide ettepanekuid. Seoses nende juhtudega tervitas Euroopa andmekaitseinspektor riikide kolleegide üldist toetust ning täiendavaid märkuseid, mis võib tuua kaasa parema andmekaitse.

Koostöö **järelevalveorganitega "kolmanda samba" raames** (st Schengeni, tolli, Europoli ja Eurojusti järelevalveorganitega - need koosnevad tavaliselt riikide järelevalveasutuste esindajatest) on suurel määral keskendunud ühiste seisukohtade ettevalmistamisele, eesmärgiga töötada välja äärmiselt vajalik andmekaitse üldine raamistik ELi "kolmanda samba" jaoks. Samuti on toimunud arutelud järelevalve uue süsteemi ümber seoses SIS IIga, milles toetatakse tihedale koostööle riikide järelevalveasutuste ja Euroopa andmekaitseinspektori vahel.

Euroopa andmekaitseinspektor on teinud aktiivselt koostööd **andmekaitsevolinike Euroopa ja rahvusvahelistel konverentsidel** ning on juhatanud mitmeid istungeid.

Septembris 2005 korraldas Euroopa andmekaitseinspektor koostöös Euroopa Nõukogu ja OECDga tööühma kohtumise teemal andmekaitse **rahvusvahelistes organisatsioonides**. Rahvusvahelised organisatsioonid, mille suhtes sageli ei kohaldata riikide õigust, sealhulgas andmekaitse seaduseid, peaksid sellest hoolimata järgima andmekaitse üldtunnustatud põhimõtteid, kuna nad samuti mitmetel juhtudel töötlevad tundlikke andmeid.

Välissuhted

2005. aastal pöörati erilist tähelepanu **teavitamise strateegia** väljatöötamisele, mis võib olla sobivaks toetuseks Euroopa andmekaitseinspektori strateegilistele rollidele. Teadlikkuse suurendamine andmekaitse osas üldiselt ja konkreetsemalt Euroopa andmekaitseinspektori rollide ja tegevuste kohta on oluline eeltingimus tõhusaks järelevalveks, konsulteerimiseks ja koostööks. Teavitamise strateegias on seoses erinevate rollidega eristatud erinevad sihtrühmad:

- Järelevalve: andmesubjektid, eelkõige ELi töötajad (isikud, kelle andmeid töödeldakse), ja andmekaitseametnikud ja töötajad, kes on vastutavad andmete töötlemise süsteemide eest.
- Konsulteerimine: Euroopa seadusandja; komisjon, parlament ja nõukogu, keskendudes konkreetsetele peadirektoraatidele, komiteedele ja töörühmadele.
- Koostöö: artikli 29 töörühm ja teised asjaomased koostööfoorumid, nagu ühised järelevalveorganid "kolmanda samba" raames ning Euroopa ja rahvusvahelised andmekaitse teemalised konverentsid.

Euroopa andmekaitseinspektor on samuti pühendunud **teabe- ja sidevahendite** parandamisele. Kõigis ELi institutsioonides ja kõigis liikmesriikides toimunud üldisele teavitamiskampaaniale järgnes 2005. aastal pressitalituse ja regulaarse infolehe loomine, uue logo ja bürookujunduse kasutuselevõtmine ning peagi täiendab seda uue veebisaidi avamine, mis on Euroopa andmekaitseinspektori kõige olulisemaks suhtlusvahendiks.

Vahendid

Eelarvapädevad institutsioonid nägid organisatsiooni konsolideerimiseks ja piiratud kasvuks ette **eelarvelised vahendid**, võttes arvesse vajadust lahendada kiireloomulised andmekaitse järelevalve ja andmekaitse alase konsulteerimisega seotud ülesanded enamikes institutsioonides ja asutustes. Suurimat tähelepanu pöörati **inimressursside** arendamisele ja saavutati olulisi tulemusi nii üldiselt töötajate töölevõtmisel kui ka spetsiaalsete praktikaprogrammide ja riikide ekspertide lähetamise osas.

Sellega seoses on raske üle tähtsustada 2004. aastal komisjoni, parlamendi ja nõukoguga sõlmitud **halduskokkulepet**, mis on Euroopa andmekaitseinspektoril võimaldanud vajaduse korral saada toetust väljastpoolt ja suunata suurema osa vahenditest peamistele tegevustele. Seetõttu on oluline, et nimetatud kokkulepe jääks kestma ka pärast esialgset kolmeaastast perioodi.

Perspektiivid

Komisjon edendab Euroopa infoühiskonda, mis põhineb uuendustel, loovusel ja kaasamisel. See ühiskond põhineb kolmel olulisel **tehnoloogilisel suundumusel**: peaaegu piiramatul ribalaiusel, lõputu salvestusmaht ja asukohast sõltumatud võrguühendused, millel on loomulikult mõju andmekaitsele. Andmekaitse satub uude olukorda: uut tüüpi andmete käsitlemine, nagu näiteks veebiteenused, ja traditsiooniliste tehnoloogiliste takistuste (elektrienergia poolt seatavad piirangud, piiratud edastusulatus, isoleeritud andmed jne) kadumine. Seda olukorda iseloomustab kasvav raadiosagedusel põhinevate identifitseerimismärgistuste kasutamine ja sidevõrkude massiline areng, millel on järgmine mõju:

- kõigist märgistatud objektidest saavad isikuandmete kogujad;
- isikute kantavad kiibiga varustatud objektid on alati "kohal" ja "aktiivsed";
- suurele hulgale andmetele lisatakse pidevalt uusi andmeid.

Uued ja esilekerkivad tehnoloogiad, millel on mõju andmekaitsele, on muu hulgas järgmised:

- **Raadiosagedusel põhinev identifitseerimine (RFID)**: paljulubav ja väljakutset pakkuv tehnoloogia, mis on nn arukate keskkondade põhielemendiks.
- **Arukad keskkonnad**: nende väljatöötamise üheks osaks peavad olema eraelu puutumatus ja andmekaitse nõuded, et võimaldada nendega kohaneda ja nende laialdane vastuvõtmine edaspidi.
- **Tunnusandmete haldamise süsteemid**: esilekerkiva e-valitsuse teenuste (osaliselt biomeetriaal põhinev) põhielement, mis vajab nõuetekohaseid standardeid.
- **Biomeetria kasutamine**: selle suhtes tuleks kehtesta ühised nõuded, mis lähtuvad nende loomupäraselt tundlikkusest iseloomust.

Samuti võib märkida mitmeid uusi **arenguid poliitikas ja õigusloomes**, nagu näiteks keskendumine tegevustele politsei- ja õigusosalase koostöö valdkonnas ja üldine suundumus andmevahetuse suurenemisele ELi liikmesriikide õiguskaitseasutuste vahel. Teine suundumus on õiguskaitseagentuuride (muu hulgas sageli Europoli) uurimispädevuse suurendamine, võimaldades neile juurdepääsu andmebaasidele, mis ei ole algselt õiguskaitse eesmärgil koostatud. See kinnitab vajadust kõikehõlmava õigusraamistiku järele isikuandmete kaitseks "kolmanda samba" raames, sõltumata kättesaadavuse põhimõtet käsitleva ettepaneku heakskiitmisest, nagu on kinnitanud Euroopa andmekaitseinspektor oma arvamuses andmekaitse kohta "kolmanda samba" raames.

2005. aasta lõpus alustas komisjon elektroonilise side ja elektrooniliste teenuste reguleeriva raamistiku, sealhulgas direktiivi 2002/58 läbivaatamise protsessi, mida jälgib tähelepanelikult Euroopa andmekaitseinspektor.

On selge, et Euroopa andmekaitseinspektori tegevuskava õigusliku nõuandjana määrab suurel määral komisjoni tööprogramm. On üsna tõenäoline, et keskmise pikkusega ja pikemaajalise perioodi jooksul koondub tähelepanu osaliselt:

- "jõukuse" teemale, kus Euroopa andmekaitseinspektor jälgib edaspidi Euroopa infoühiskonna arendamise suunas tehtavaid algatusi.
- "turvalisuse" teemale, kus Euroopa andmekaitseinspektor jälgib arenguid seoses selliste tehnoloogiliste arengutega nagu biomeetria ja kasvava survega andmebaaside avalik- ja eraõiguslikele valdajatele võimaldada juurdepääsu andmebaasidele õiguskaitse eesmärgil. Sellega seoses esitas komisjon olulise algatuse võimaldada politseiteenistustele juurdepääsu andmebaasidele välispiiri kontrolliks.

Eesmärgid 2006. aastaks

Õeldut silmas pidades on Euroopa andmekaitseinspektori prioriteedid 2006. aastal:

- Andmekaitsemetriku võrgustiku toetamine, sealhulgas märkuste osas tehtavate edusammude kahepoolsete hindamised, eesmärgiga viia lõpule märkuste esitamine olemasolevate töötlemisoperatsioonide kohta hiljemalt 2007. aasta kevadeks.
- Jätkata eelkontrollide tegemist, viies lõpule need, mis puudutavad valdkondlike prioriteetide hulka kuuluvaid olemasolevaid töötlemisoperatsioone.
- E-järelevalve ja andmeliiklusandmed: anda suuniseid elektrooniliste sidevõrkude kasutamise seotud isikuandmete töötlemise kohta.
- Töötajate isikutoimikud: anda suuniseid sisu ja säilitamisperioodide kohta.
- Edastamine kolmandatele riikidele: anda suuniseid isikuandmete edastamise kohta kolmandatele riikidele, rahvusvahelistele organisatsioonidele ning määruse 45/2001 ja direktiivi 95/46/EÜ kohaldamisalast välja jäävatele Euroopa asutustele.
- Eurodaci järelevalve: Eurodaci keskandmebaasi põhjalik turbeaudit.
- Nõuanded õigusaktide ettepanekute kohta: konsolideerida ja arendada edasi Euroopa andmekaitseinspektori rolli ning esitada arvamusi erinevate küsimuste kohta.
- Euroopa Kohtus läbivaatamisel olevatesse kohtuasjades menetlusse astumine: kaaluda menetlusse astumist kohtuasjades, kus kerkivad üles andmekaitsega seotud küsimused.
- Veebisaidi teine versioon: avatakse 2006. aasta keskpaigaks.
- Ressursside arendamine: üritada pikendada praegust komisjoni, parlamendi ja nõukoguga sõlmitud halduskokkulepet ja laiendada piisavalt bürooruume, et rahuldada praeguseid vajadusi ja mahutada ära eeldatavalt suurenev personal.